

[K] **SPIEGELSPEL VAN VERGELIJKING EN GELIJKENIS. DESIGN DERBY: NEDERLAND - BELGIË (1815-2015) IN ROTTERDAM EN GENT**

De expositie *Design Derby: Nederland - België (1815-2015)* reisde dit najaar vanuit het Boijmans van Beuningen in Rotterdam naar het zuiden voor een return. Design Museum Gent toont nu een overzicht van twee eeuwen vormgeving uit de buurlanden. Een historische uiteenzetting waarin vijfhonderd objecten en artefacten parallel en chronologisch naast elkaar worden gezet. Of is het tegenover elkaar? De bezoeker wordt als een jurymeester gevraagd zijn of haar oordeel uit te spreken over hoogtepunten, voorbeelden en toonbeelden.

Niet aan de hand van stijlen en stromingen wordt het verhaal verteld, maar vanuit een thematische benadering op basis van de specifieke omstandigheden in de vormgeving van de behandelde periodes. Men ziet de invloed van het koningshuis, de industrialisatie, het kolonialisme, de ontwerpopleidingen, de internationalisering, de wederopbouw, de publieke ruimte en de professionalisering van het vak. Men kijkt naar het effect van belangrijke historische momenten, technologische doorbraken en internationale sleutelmomenten of krachtmetingen in de ontwerpgeschiedenis zelf zoals Londen 1851, Turijn 1902, Parijs 1925, Brussel 1958. Daardoor is het voor beiden landen een expositie op maat, waar men kan wandelen door de historische prachtpassages van het Belgisch en Nederlands design.

Als start van deze zogenaamde vriendschappelijke wedstrijd is juist het moment van eenwording gekozen. 1815, het jaar van de oprichting van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden onder koning Willem I. In deze periode is hij het die vele opdrachten verleent aan kunstenaars en ambachtelijke manufacturen in het Noorden en Zuiden van zijn koninkrijk. Niet alleen de vorstelijke opdrachten van, maar ook de geschenken aan het koningshuis vormen in deze tijd een fijne stimulans voor de ontwerpers. We zien sober eenvoudig servies van het Amsterdamse Bennewitz & Bonebakker en Diemont tegenover het sierlijk gedecoreerde zilverwerk van de Brusselse smid Joseph Germain Dutalis.

Vanuit een nieuwe opkomende industrie ontstaan in Noord en Zuid grote fabrieken:

Links: Frans Zwollo, 1900, zilver en turkoois. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

Rechts: Philippe Wolfers, 'Les Lys', 1897, brons. Collectie Design museum Gent.

glas- (Val Saint-Lambert) en aardewerkfabrieken (Regout), de meubelfabriek Horrix en de vele katoenweverijen en -drukkerijen. België loopt ver voorop in het proces van industrialisatie en dat is te merken aan het aantal inzendingen op de Wereldexpo in Londen van 1851: 512 tegenover 114 uit Nederland. België kan meedoen met de grote industrielanden, zijn producten stralen kwaliteit en beheersing uit.

In de periode 1860-1890 grijpen beide landen terug naar hun roemrijke verleden. Nederland laat zich inspireren door zijn Gouden Eeuw met haar invloedrijke schilderkunst en economische voorspoed. In België spreken de vijftiende-eeuwse gotiek en de schilderkunst van de Vlaamse primitieven opnieuw tot de verbeelding. Beide landen ondergaan in navolging van Parijs de Japanse invloed. Een hang naar het exotische, die zij ook vinden in hun eigen koloniën Belgisch-Congo en Nederlands-Indië. De toegang tot en beïnvloeding door verschillende materialen en technieken is direct zichtbaar: het exemplarische gebruik van ivoor en marmer enerzijds de Indische batikstijl anderzijds.

Waar de maatschappelijke gevolgen van de industriële productie gevoeld worden en waar men treurt over de teloorgang van de eigen rijke ambachtelijke tradities, ontstaat een vraag naar kunst- en handwerk. Het is de tijd waarin de designer als rockheld opstaat. Ontwerpers als H.P. Berlage en Henry van de Velde lijken de identiteit

Links: Mart Stam, stoel, uitvoering Thonet, 1931, staal en hout. Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Foto: Tom Haartsen.
 Rechts: Gaston Eysseleinck, typistenstoel, 1931, staal en hout. Collectie Design museum Gent.

van een land te vertegenwoordigen en in te kleuren. We lopen een nieuwe eeuw in. De kleurverschillen zijn intens; de rijke Belgische art nouveau, de Nederlandse nieuwe kunst. We ruiken art deco, de Amsterdamse School. Het is een eeuw die veel herkenbaarder aandoet door de grote namen, de grote stijlen, modernisme in al zijn facetten, maar ook door de herinnering aan objecten die we wellicht (her-)kennen uit ons dagelijkse leven. België staat meer onder invloed van Frankrijk, en plukt daar ook de vruchten van, het ademt de Internationale Stijl. Nederland heeft meer een eigen stijl die iets moeilijker tot uitdrukking komt, maar die zeker unieker oogt.

Na de Eerste Wereldoorlog is er behoefte aan pronk, sier en weelde, mensen proberen zich te onderscheiden van elkaar door luxe goederen. Tegelijkertijd is er een hang naar zuiverheid en eenvoud. De stalen buis als basis voor vele verschillende meubelen doet haar intrede met producenten als bijvoorbeeld Gispen in Rotterdam en de door architect Gaston Eysseleinck opgerichte Fabrik van Rationele Staalmeubelen (FRATSTA) in Gent - beide geleid door visionairs, maar de een wat handiger in het ondernemerschap dan de ander.

We krabbelen op na nog een oorlog en bouwen weer op. Onze woonkamers veranderen. We zien halverwege de twintigste eeuw de invloeden uit Amerika, Scandinavië en Italië. Niet alleen in massaproductie en lifestyle, maar ook in werkgelegenheid en aan tafel. Het Deense Rosti vestigt zich onder de naam Mepal in Nederland, het Amerikaanse Tupperware in Aalst en Brussel. Beide produceren plastic huishoudelijke artikelen die voor velen een feest van herkenning zullen zijn.

Meer feest van herkenning roept het thema op waarin overheid en semi-overheid opdrachtgever zijn voor de vele producten en beelden in de openbare ruimte. Zakelijk en zonder franje. De merkidentiteit van het openbaar vervoer, de postbedrijven. We zien onze tientjes weer eens terug. Tegelijkertijd, maar zeer anders van aard en vorm ontstaat er een trend naar eigenzinnig en geëngageerd ontwerp. Vanuit weerstand en kritiek groeit er in beide landen een creatieve en professionele ontwerpcultuur die de voorbode zal zijn van hoe we het vak nu kennen. De professionalisering brengt specialisering met zich mee en daardoor de verdere loskoppeling van ontwerp en productie. In Nederland wordt het design van eigen bodem een merk an sich: Dutch Design. Internationaal en vermaard, terwijl de Belgische collegae zich moeilijker als een eenheid weten te profileren, maar zeker op niveau blijven door het talent en de genialiteit van individuen en duo's binnen het design, maar ook in aangrenzende disciplines als mode, architectuur en autonome kunst.

Design is, zo wordt op het einde van deze tocht duidelijk, niet langer een product, maar soms een gedachte, een concept of een andere vorm van idee. Het is niet per se materieel, niet per se esthetisch. Met het perspectief van vandaag valt het dan moeilijk

Links: Tel Design, logo Nederlandse Spoorwegen, 1967. Rechts: Jean Paul Emonds-Alt, logo Brusselse Metro, 1976.

om op zoek te gaan naar vergelijking en gelijkenis. Er is nu vooral historisch besef. Het idee van de flamboyante zuidelijke surrealisten tegenover de sobere noorderlingen houdt in ieder geval niet langer stand. En toch had het ook niet andersom kunnen zijn. De een is zo anders dan de ander, maar toch zijn ze ook weer zo gelijkend als tweelingbroers.

DENNIS DAMS

Design Derby: Nederland - België (1815-2015) was van 19 juni tot 13 september te zien in Museum Boijmans van Beuningen (Rotterdam). De expositie reisde op 22 oktober 2015 naar het Design Museum in Gent en is daar nog te bezichtigen tot en met 13 maart 2016, www.designmuseumgent.be.
